

Висновки. Таким чином, для потреб обліку запропоновано низку критеріїв визнання лізингу фінансовим, що дозволило встановити єдиний підхід для розмежування фінансового та операційного лізингу. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення методики обліку фінансового лізингу, окремих реєстрів аналітичного обліку та структурних елементів приміток до річної фінансової звітності, що розширює інформаційне поле за окремими класифікаційними ознаками, видами витрат та зобов'язань.

Запропоновано основні етапи проведення аналізу фінансового лізингу підприємствами та методику порівняльного аналізу ефективності лізингу та кредиту на придбання основних засобів, якою передбачено поетапне вивчення від загальної оцінки кожного джерела до їх конкретного аналізу.

Список літератури

1. Годованець О. В. Оподаткування операцій фінансового лізингу О. В. Годованець // Науковий вісник академії Державної податкової служби України. – 2010. – № 4 (14). – С. 64 – 72.
2. Про фінансовий лізинг [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <<http://zakon4.rada.gov.ua>>.
3. Шулепова С. М. Лізингові платежі: сутність, види та складові С. М. Шулепова// Вісник ЖІТІ. Економічні науки. – Житомир, 2011. – № 15. – С. 120 – 124.

Отримано 01.02.2013. ХДУХТ, Харків.

© Т.А. Наумова, Н.В. Бойченко, І.В. Нестеренко, 2013.

УДК 543.421/424:664.38.001,57

І.Б. Чернікова, канд. екон. наук

І.О. Гладій, канд. екон. наук

С.І. Ляшенко, ст. викл.

ПРО ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СКЛАДАННЯ БАЛАНСУ: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Досліджено інформаційне забезпечення складання балансу як основної форми фінансової звітності в інформаційній системі управління. Визначено розбіжності між вітчизняними і міжнародними обліковими стандартами стосовно балансу для прийняття управлінських рішень.

Исследовано информационное обеспечение составления баланса как основной формы финансовой отчетности в информационной системе управления. Определены расхождения между отечественными и

международними учётными стандартами относительно баланса для принятия управленческих решений.

Investigated information support drawing up of the balance as the main form of financial statements in information system of management . Been determined differences between national and international accounting standards regarding the balance for decision-making.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Якісна економічна інформація, що відображається обліковою системою господарюючого суб'єкта за звітний період, має забезпечувати можливість приймати виважені й ефективні управлінські рішення, спрямовані на оптимізацію функціонування підприємства і його подальший стратегічний розвиток для нарощування суми власного капіталу за рахунок отриманого прибутку. Баланс виступає основною формою фінансової звітності, яка дозволяє зовнішнім і внутрішнім користувачам інформації оцінити фінансовий стан базового підприємства. Тому інформаційне забезпечення складання балансу набуває особливої актуальності в умовах невизначеності, коли підприємства шукають нові шляхи для подальшого розвитку – покращення фінансових результатів, що незмінно приведе до фінансової стійкості та отримання конкурентних переваг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на значну кількість наукових праць, зокрема Ф.Ф. Бутинця, Й.Я. Данькова, О.А. Дубініна, М.В. Кужельного, Ю.А. Кузьмінського, В.А. Кузьменко, В.П. Солдатова, що розглядають безпосередньо методику й техніку складання балансу, а також докладне висвітлення зазначених питань у навчальній фаховій літературі, недостатньо дослідженими залишаються такі проблемні аспекти побудови балансу, як склад статей елементів балансу, доцільність жорсткої регламентації в побудові балансу, оцінювання статей балансу.

Мета та завдання статті. Мета полягає у визначенні облікових інформаційних потоків, що формують бухгалтерський баланс, який відображає сучасний стан розвитку вітчизняного й міжнародного бізнесу в системі прийняття управлінських рішень. Відповідно до мети визначено такі завдання: виокремити характерні риси балансу як форми звітності та дослідити відмінності між Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку і Міжнародними стандартами фінансової звітності відносно балансу та внести рекомендації, як їх усунути чи узгодити.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах глобалізації міжнародної економіки і, як наслідок, створення транснаціональних корпорацій, спільних підприємств тощо гостро

постає проблема уніфікації підходів до визначення в бухгалтерському обліку активів, капіталу, зобов'язань та фінансових результатів. В управлінському інформаційному процесі сучасних суб'єктів господарювання бухгалтерський облік та складання фінансової звітності регламентують в Україні Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (П(С)БО), у світі – Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), між якими є певні відмінності.

Проведення аналізу розбіжностей між вітчизняними й міжнародними обліковими стандартами стосовно балансу – складне й важливе завдання наукових досліджень. Порівнюючи вимоги вітчизняних і міжнародних стандартів, відзначимо, що для міжнародних стандартів не характерна жорстка регламентація побудови балансу, тому вважаємо доцільним класифікувати відмінності за критеріями формату балансу, поділяти статті в балансі на поточні та непоточні активи, поточні та непоточні зобов'язання, ступінь деталізації інформації, фінансові активи, інвестиції в асоційовані підприємства [1]. На відміну від П(С)БО 2, міжнародними стандартами фінансової звітності передбачається розмежування активів і зобов'язань на поточні й непоточні, за винятком випадків, коли подання інформації в балансі базується на показнику ліквідності[4]. П(С)БО 2 досить чітко визначає подання інформації в балансі з урахуванням зростаючої ліквідності [5].

У МСБО 1 наведено мінімальний перелік статей балансу та передбачено можливість приєднання додаткових рядків, заголовків і проміжних підсумків, якщо це доречно в процесі здійснення господарської діяльності. У чинних П(С)БО такої можливості не передбачено. Приблизний перелік рядків балансу згідно з МСБО 1 такий: основні засоби; інвестиційна нерухомість; нематеріальні активи; фінансові активи; інвестиції, обліковані із застосуванням методу участі в капіталі; біологічні активи; запаси; торговельна та інша дебіторська заборгованість; грошові кошти та їхні еквіваленти; торговельна та інша кредиторська заборгованість; забезпечення; фінансові зобов'язання; зобов'язання та активи щодо поточного податку, як визначено в МСБО 12 "Податки на прибуток"; відтерміновані податкові зобов'язання та відтерміновані податкові активи, як визначено в МСБО 12; частка меншості, подана у власному капіталі; випущений капітал і резерви, що відносяться до акціонерів материнського підприємства. Крім того, згідно з МСБО 2, безпосередньо в балансі слід наводити рядки, призначені для розкриття інформації щодо: загальної суми наявних активів, класифікованих як ті, що утримуються для продажу, та включених у

ліквідаційні групи відповідно до МСФЗ 5 "Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність"; зобов'язання, включені в ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5.

Аналіз методики формування статей балансу дозволяє відзначити, що значну кількість розбіжностей між П(С)БО і МСФЗ щодо методики визнання в обліку нематеріальних активів, основних засобів, запасів, дебіторської заборгованості й зобов'язань усунуто у процесі опрацювання змін і доповнень до національних облікових стандартів. Утім, залишаються певні розбіжності між нормами вітчизняних і міжнародних стандартів, які стосуються не тільки процедури розкриття інформації у фінансовій звітності, а й методики обліку окремих об'єктів [2]. Так, згідно з П(С)БО 2 в активі балансу за окремим рядком доцільно розкривати інформацію щодо незавершеного будівництва, тобто відображати вартість незавершених капітальних інвестицій у будівництво, створення, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання необоротних активів, які здійснюються підприємством, а також авансові платежі для фінансування капітального будівництва. Згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності незавершене будівництво, як капітальні інвестиції, має враховуватись у складі відповідних активів (наприклад, основних засобів або нематеріальних активів). Слід відзначити, що П(С)БО 2 передбачає окремі статті балансу для відображення інформації стосовно інвестиційної нерухомості, що відповідає нормам МСФЗ. Довготермінові фінансові інвестиції відображаються в балансі згідно з П(С)БО 2 в розрізі довготермінових фінансових інвестицій, що обліковуються за методом участі в капіталі та інших довготермінових фінансових інвестицій [2].

Дійсно, існує суттєва різниця між вимогами вітчизняних і міжнародних стандартів щодо методів консолідації фінансової звітності. Так, П(С)БО 20 «Консолідована фінансова звітність» вимагає складання консолідованої фінансової звітності шляхом упорядкованого додавання показників фінансової звітності дочірніх (асоційованих) суб'єктів до аналогічних показників фінансової звітності материнського підприємства. МСБО 27 "Консолідовані та окремі фінансові звіти" дозволяє суб'єктам ринкових структур використовувати чотири методи консолідації фінансової звітності, а саме: за часткою власності, господарським об'єктом, методом розширення материнської компанії та пропорційним методом [2]. Серед Міжнародних стандартів фінансової звітності на формування звітної інформації щодо довготермінових фінансових інвестицій впливають такі стандарти: МСФЗ 1 "Перше застосування міжнародних

стандартів фінансової звітності", у якому визначено основи подання консолідованих фінансових звітів для забезпечення їх зіставності з консолідованими звітами за попередні періоди, а також із консолідованими фінансовими звітами інших об'єднань підприємств. Для досягнення цієї мети стандарт містить відомості загального характеру щодо подання консолідованих фінансових звітів, керівні положення щодо їхньої структури та мінімальні вимоги до змісту консолідованих фінансових звітів; МСФЗ 3 "Об'єднання бізнесу" визначає обліковий підхід до об'єднань підприємств. Стандарт поширюється як на придбання одного підприємства іншим, так і на окремі ситуації об'єднання інтересів. Облік придбання в такому разі передбачає визначення вартості покупки, розподіл такої вартості на ідентифіковані активи та зобов'язання придбаного підприємства та облік отриманого гудвілу як у ході придбання, так і в подальшому. Разом із тим, інші облікові питання, які охоплює стандарт, стосуються визначення реальної суми частки неконтролюючих учасників, обліку придбання, яке відбувається протягом певного проміжку часу, подальших змін вартості придбання або ідентифікації активів та зобов'язань; МСБО 28 "Інвестиції в асоційовані компанії" визначає умови набуття значного (визначального) впливу на капітал іншого підприємства, розглядає зміст методу участі в капіталі та метод собівартості для оцінки інвестиції в асоційоване підприємство, охоплює консолідовану фінансову звітність і окрему фінансову звітність інвестора, застосування методу участі в капіталі та вимоги розкриття інформації; МСБО 31 "Частки у спільних підприємствах" визначає форми спільної діяльності, розглядає спільно контрольовані підприємства, консолідовані фінансові звіти контролюючого учасника, операції між контролюючим учасником та спільним підприємством, звітність про частки у спільних підприємствах у фінансових звітах інвестора; МСФЗ 37 «Фінансові інструменти: розкриття» висвітлює значущість фінансових інструментів для фінансового стану і результатів діяльності та вимоги щодо розкриття інформації про фінансові інструменти у фінансових звітах. Саме МСФЗ 37 містить рекомендації щодо розкриття в балансі інформації про фінансові інструменти. Стандартом передбачається розкриття у балансі підприємства або у примітках балансової вартості кожного виду фінансових інструментів (рис. 1).

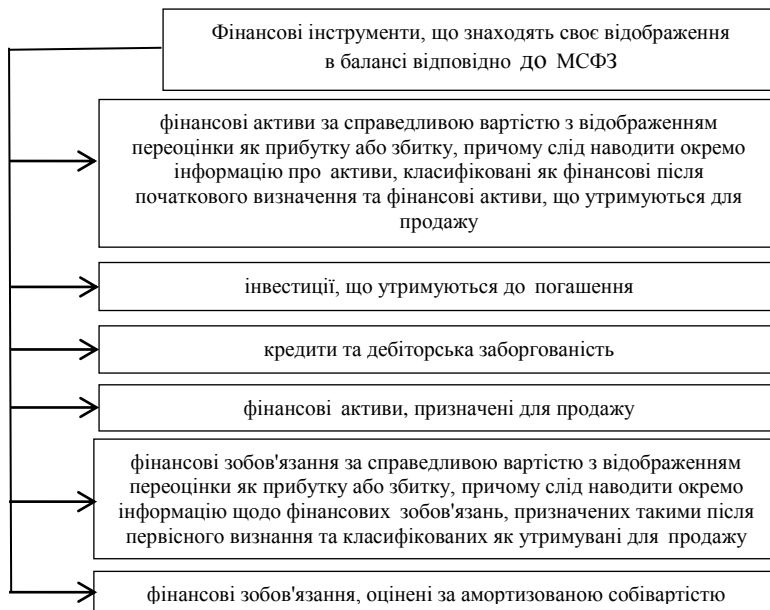


Рисунок 1 – Фінансові інструменти, що знаходять своє відображення в балансі відповідно до МСФЗ

Якщо підприємство обліковує позику або дебіторську заборгованість за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку, йому слід розкривати таку інформацію (рис. 2.).



Рисунок 2 – Інформація, що підлягає розкриттю в балансі за МСФЗ у випадку обліку активів за справедливою вартістю

Якщо на підприємстві сталися зміни в оцінюванні активу зі справедливої вартості на собівартість або амортизовану вартість, слід розкривати в примітках до фінансової звітності суми та причини такої перекласифікації. У випадку, якщо корисність фінансових активів зменшується внаслідок збитків від кредитів та господарюючий суб'єкт відображає зменшення корисності на окремому рахунку відкритих (сформованих) резервів, а не прямо зменшує балансову вартість активу, йому слід розкривати зміни на цьому рахунку. У той же час, методика розкриття інформації в балансі щодо зобов'язань підприємства, наведена в П(С)БО 2, у цілому відповідає міжнародним стандартам. Проведений аналіз розбіжностей між правилами розкриття інформації в балансі згідно з вітчизняними й міжнародними обліковими стандартами подано в табл.

Таблиця – Принципові відмінності заповнення форми фінансової звітності – бухгалтерського балансу за П(С)БО та МСФЗ

Критерій	МСФЗ	П(С)БО
Побудова	Не регламентована, наведено приблизний перелік статей балансу	Регламентована – в активі розкривається інформація щодо необоротних та оборотних активів, витрат майбутніх періодів; у пасиві – власного капіталу, забезпечення виплат і платежів, довготермінових і поточних зобов'язань, доходів майбутніх періодів
Порядок викладення інформації	Передбачено розмежування активів і зобов'язань на поточні й непоточні за винятком випадків, коли подання інформації в балансі базується на ліквідності	Інформація щодо активів розкривається в порядку зростаючої ліквідності, щодо зобов'язань – у порядку черговості їх погашення
Можливість зміни складу статей	Передбачена в разі необхідності розкриття суттєвої інформації згідно з нормами інших стандартів або з метою забезпечення достовірності й правдивості інформації про активи, зобов'язання і капітал	Не передбачена. Додаткові рядки вводять для розкриття інформації щодо інвестиційної нерухомості, необоротних активів та групи вибуття, а також зобов'язань, пов'язаних із необоротними активами та групами вибуття
Розкриття інформації про фінансові активи	Інформацію щодо фінансових активів слід розкривати окремо	Окремих рядків не передбачено, фінансові активи можуть поєднуватися з нефінансовими, наприклад, інша дебіторська заборгованість
Зміст статей	Окремого розкриття інформації стосовно незавершеного будівництва не вимагається. Багатоваріантність методів обліку довготермінових фінансових інвестицій. Передбачено розкриття в окремій статті інформації щодо непоточних активів, утримуваних для продажу. Передбачено розкриття інформації щодо результатів переоцінки поточних фінансових інвестицій, урахованих за справедливою вартістю і призначених для продажу у складі іншого додаткового капіталу	Передбачається окрема стаття «Незавершене будівництво». Довготермінові фінансові інвестиції обліковуються за методом участі в капіталі. У статті "Інший додатковий капітал" відображаються сума дооцінки необоротних активів, вартість необоротних активів, безкоштовно отриманих підприємством від інших юридичних або фізичних осіб

Щодо позик до сплати, визнаних на звітну дату, слід відображати докладну інформацію про будь-які порушення умов договору позичальником протягом звітного періоду щодо основної суми боргу, відсотків, термінів погашення; балансову вартість позик до сплати в разі невиконання позичальником своїх зобов'язань;

погашення позичальником заборгованості або перегляд умов позик до сплати до затвердження фінансової звітності [3].

Висновки. Таким чином, з огляду на глобалізацію економічної та фінансової сфер важливе значення має процес стандартизації фінансового обліку та звітності з метою полегшення встановлення міжнародних зв'язків.

В Україні баланс складається відповідно до П(С)БО, проте більшість компаній з іноземним капіталом та міжнародних корпорацій зобов'язані подавати фінансову звітність відповідно до міжнародних стандартів. Це стосується всіх акціонерних товариств, що працюють на території України. Саме тому пріоритетним напрямом розвитку фінансового обліку у сфері складання фінансової звітності є стандартизація принципів побудови балансу для уникнення необхідності подвійного складання звітності за П(С)БО та МСФЗ.

Список літератури

1. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія / С. Ф. Голов. – К. : Центр учбової літ-ри, 2007. – 522 с.
2. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні : навч.-практ. посібник / С. Ф. Голов. – Дніпропетровськ : Баланс-Клуб, 2001. – 832 с.
3. Зміни до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] : [наказ Міністерства фінансів України від 05.03.2008 р. № 353]. – Режим доступу : <<http://zakon1.rada.gov.ua>>.
4. Нищенко Л. П. Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності України з міжнародними стандартами : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Л. П. Нищенко. – К., 2008.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0396-99&p=1154500791191400>>.

Отримано 01.02.2013. ХДУХТ, Харків.

© І.Б. Чернікова, І.О. Гладій, С.І. Ляшенко, 2013.